PREPOZIŢIA. PRECIZĂRI PRELIMINARII LA DEMERSUL TEORETIC (I)

The Preposition. Preliminary Explanations on the Theoretical Approach (I)

Luminiţa CHIOREAN[1]

Abstract

During the evolution of Romanian language, prepositions multiply and become different all the time. Various structures in the old language are replaced by new ones. The great functional variety of prepositions, the possibility to express syntactic relations through different prepositions, the influence of some analogical structures, the desire to avoid many genitives or the repetition of the same preposition are some of the reasons for which the prepositions are given different interpretations by speakers. This is also the argument of the present study.

In this part of the study, we try to reorder the theoretical frame of the lexical-grammatical class of preposition.

Keywords: preposition, nominal flexion, prepositional case, relational meaning, subordinate connector inside a clause, discursive connector

0. Prepoziţia. Generalităţi

Semantic, prepoziţia are sens „relaţional" (relatem), fie un *sens vectorial*[2], „transparent", care dirijează sensul textual al enunţului, cum e cazul prepoziţiilor lexicale şi semilexicale, de tipul: *pentru, spre, în*, *după, lângă* etc., fie un *sens scalar* (*sens zero*), ca în cazul prepoziţiilor funcţionale[3], de tipul: *a, de, la, pe.* ***Morfologic***, prepoziţia, fiind o parte de vorbire neflexibilă, nu presupune flexiune.

Sintactic, prepoziţia este caracterizată distribuţional prin ocurenţa „în faţa" unei clase lexico-gramaticale - *„pre-„+„-poziţie"* (de obicei: substantiv, pronume, adjectiv, adverb[4]), împreună cu care, la nivelul sintagmei binare, îndeplineşte o funcţie sintactică. Excepţie este „postpoziţia" prepoziţiei faţă de termenul potenţat relaţional la nivelul locuţiunii adverbiale de tipul: *extraordinar de, exagerat de, extrem de* etc., sintagme echivalente semantic cu superlativul adverbial *foarte*, formant prezent în exprimarea comparativului superlativ al adjectivului şi al adverbului.

Prepoziţia este un „conectiv subordonator intrapropoziţional"[5], care, prin sensul relaţional, stimulează organizarea şi crearea de sintagme. În contextul sintagmelor nominale, prin regim cazual, prepoziţia impune nominalului precedat unul din cazurile

[1] Associate Prof. PhD., "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

[2] *Sens vectorial vs scalar*. Cf Luminiţa Chiorean, „Analiza gramaticală a construcţiilor circumstanţiale", în *Studia Universitatis Petru Maior. Philologia,* Ed UPM, Tg. Mureş, 2004, p.49.

[3] Subliniem faptul că prepoziţiile funcţionale sunt diferite de morfemele gramaticale ale flectivului verbal. Interpretarea noastră creditează lingvistica clujeană, prin urmare, abordăm o poziţie diferită de interpretările din *GALR* şi *GBLR*.

[4] În sintagme cu verbe la moduri nepredicative (infinitiv şi supin) împreună cu sufixele gramaticale sunt analizate ca morfeme discontinui (ex: *a...-a; a...-ea; a...-e; a...-i/ î// de/pentru/ la ... –at/-ut/-s//–it/-ît*) , şi ca prepoziţii. Cf şi Maria-Laura Rus, „Valori ale supinului", în *Studia Universitatis „Petru Maior". Philologia,* nr.4, Ed. UPM, Tg-Mureş, 2005, pp.125-132.

[5] G. G. Neamţu, „Observaţii pe amrginea grupării „prepoziţie + adjectiv" în română", în vol. *Studii şi articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca,2014, p. 289 *et passim*.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

prepoziţionale (C_3: genitiv$_3$, dativ$_3$ sau acuzativ$_3$), claseme de relaţie ale nominalului (la acelaşi nivel intrapropoziţional), exprimate prin flective (desinenţe cazuale, morfeme ale determinării hotărâte vs nehotărâte). Ca mijloc de subordonare, cazurile prepoziţionale (C_3) aparţin joncţiunii[6]; de unde, este evidentă calitatea de *jonctiv* a acestui relatem (prepoziţie).

1. Clasificarea prepoziţiilor

1.1. După ***criteriul formal (structural) şi regimul cazual***,[7] se disting trei categorii asociate celor trei cazuri prepoziţionale, şi anume:

- *prepoziţii simple:*
  - caz G$_3$: *asupra, contra, deasupra, împotriva, înaintea* etc.*;*
  - caz D$_3$: *graţie*[8]*, datorită, mulţumită, conform, potrivit, adecvat, aidoma, asemenea* etc.;
  - caz Ac$_3$: *pe, la, cu, de, lângă, din, fără, spre* etc.*;*
- *prepoziţii compuse.*
  - caz G$_3$: *deasupra, dedesubtul, înăuntrul, înapoia, dinaintea* etc.*;*
  - caz Ac$_3$: *de pe lângă, dintre, dinspre, înspre, printre, de la, de pe, pe la, pe sub* etc.;
- *locuţiuni prepoziţionale* (structuri frazeologice cu rol de jonctiv):
- G$_3$, terminate în morfemul determinării hotărâte:
  - ***-a***: *în afara, în ciuda, în faţa, în pofida, pe măsura, prin medierea/mijlocirea, în privinţa, în vederea* etc.*;*
  - *-(u)**l***: *de-a curmezişul/lungul/ latul, în cursul, în dosul, în susul/ josul/ largul/ lungul, în dreptul, în fundul, în jurul, de jur împrejurul, în mijlocul, prin intermediul, pe timpul* etc.*;*
  - ***-le***: *în spatele;*

Notă. Locuţiunile prepoziţionale cu structura formală "prepoziţie + subst. art." (*în faţa, în ciuda* etc.) pot fi confundate cu substantivele în Ac$_3$ (cu prepoziţie). O graniţă tranşantă între ele este greu de trasat. Rămân în continuare subiect de dispută ca încadrare (în studii de specialitate, tratate, manuale, culegeri) formaţii de tipul: *din cauza, din pricina, cu scopul, în alternativa, cu condiţia, în mijlocul, în vremea, în timpul, cu excepţia, în privinţa, în eventualitatea* etc.: locuţiuni prepoziţionale cu Ac sau substantiv în Ac$_3$. În materialele indicate apar sugestii pentru o delimitare de principiu:
(a) posibilitatea combinării cu un adjectiv demonstrativ (antepus sau postpus)
(b) posibilitatea inserării între prepoziţie şi substantiv a genitivului (în special a relativului care în forma *a (al) cărui [(cărei, căror)]*.

Formaţiile care răspund negativ, la ambele teste sunt reale locuţiuni prepoziţionale cu genitivul: *în ciuda → *în ciuda aceasta, * în a cărui ciudă; în faţa → *în faţa aceasta, *în a cărui faţă; în jurul → *în jurul acesta, *în a cărui jur* etc. Formaţiile care răspund pozitiv la teste, la

[6] Celelalte două mijloace ale exprimării subordonării la nivel intrapropoziţional sunt *flexiunea* şi *acordul.*
[7] Cf Inventar şi exemplificare: cazuri relaţionale în L. Chiorean, *Limba română contemporană.* Pentru uzul studenţilor, Ed. UPM, Tg. Mureş, 2006.
[8] Prin gramaticalizare, prepoziţiile au provenit astfel: *graţie* din substantiv; *datorită, mulţumită* din participii verbale; *conform, adecvat* etc. din adverbe de mod.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

amândouă sau la unul dintre ele, nu sunt locuțiuni prepoziționale, ci se cuvin interpretate ca substantive în Ac_3: *din cauza → din cauza aceasta, din această cauză, din a cărui cauză; cu excepția → cu această excepție, cu excepția aceasta, cu a cărui excepție; în mijlocul → în al cărui mijloc, în mijlocul acest* etc.

- Ac_3, terminate în prepoziția:
  - ***de***: *aproape*[9] *de, alături de*[10]*, departe de, dincolo de, din cauză de, în caz de, (în)afară de, , în loc de, față de, în (pe) timp de, peste drum de, vizavi de* etc.*;*
  - ***cu:*** *cu tot cu, comparativ cu, în comparație cu, conform cu, în conformitate cu, deodată cu, împreună cu, în legătură cu, laolaltă cu, odată cu* etc.;
  - ***la***: *cu privire la, privitor la, raportat la, cu referire la, referitor la* etc.
- ***alte structuri:*** *cât despre, afară din/ în;* ***ca, precum, decât, cât,*** la origine adverbe de comparație: ***decât mine, ca mine, cât mine***

Notă. Multe dintre loc. prep. cu Ac au corespondente locuțiuni conjuncționale subordonatoare, cu structura identică sau similară, în afară de partea terminală care nu este prepoziție, ci conjuncție subordonată sau alt conectiv interpropozițional.
Compară:

Locuțiuni prepoziționale	–	Locuțiuni conjuncționale
în loc de	–	*în loc să*
pe motiv de	–	*pe motiv că*
în caz de	–	*în caz că*
în timp de	–	*în timp ce*
afară de	–	*afară că (pop.)*
odată cu	–	*odată ce*

1.2. După ***criteriul semantic și sintactic,*** prepozițiile și locuțiunile prepoziționale se clasifică în:

- *prepoziții lexicale* (sugerează circumstanța verbului antepus, respectiv a nominalului precedat, căruia-i impune și cazul):
  - cu sens locativ (Se duce *în/ la/ spre* universitate.);
  - cu sens temporal (Ajung *la/după*[11] ora cinci.);
  - sens „mediat" – instrumental (reușita *grație* prietenilor; cititul *cu* voce);
  - sens final (învățatul *pentru* promovarea examenelor);
  - sens opozițional, de adversitate (lupta *împotriva* fumatului) etc.
- *prepoziții semilexicale* (impun o restricție sintactico[12]-semantică a regentului, accentuându-i sensul textual):

[9] Când adv. „aproape" are sens de aproximaie numerică, funcționează ca discursiv adverbial, ca în exemplul: *La concurs, au participat aproape o mie de sportivi.*
[10] În interpretările din *GALR, GBLR* sintagmele exemplificate nu sunt locuțiuni prepoziționale, ci „adverb + prepoziție". Luând în calcul echivalentul semantic prepozițional al acestor sintagme (*aproape/ alături de = lângă* etc.), le considerăm ***locuțiuni prepoziționale***.
[11] Prepoziția lexicală cu sens temporal e prezentă și în structuri de tipul: *în jur de, aproximativ la* etc.
[12] Sintactic, adjuncții verbelelor din aceste strudcturi cu prepoziții semilexicale sunt complemente indirecte precedate de prepoziție, Ac_3 (în gramatica tradițională), numite în *GALR, GBLR*: complemente prepoziționale.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

- a se asocia *cu*, a apela *la*, a milita *pentru*, a beneficia *de*, a se disocia *de*, a depinde *de*, a consta *în*, a se mulţumi *cu*, a se bucura *de* etc.;
- apt *pentru*, capabil/responsabil/avantajat/ gelos/invidios *pe*/ bucuros *de* etc.

- *prepoziţii funcţionale*: *a, de, la, pe* – cu sens scalar (vide semantic)[13].

2. Restricţii morfologice şi tematice. Funcţii sintactice

În acest paragraf, ne raportăm la sintagmele de tipul: „prepoziţie+ nominal (substantiv, pronume sau parte de vorbire substantivată)/ adjectiv/ adverb". În construcţiile cu verbal, prin gramaticalizare[14], aceste lexeme le considerăm morfeme incluse în flectivul discontinuu întrerupt al formei verbale; ex. *a...-i* din structura infinitivului verbal: *a citi*; respectiv, *de/ pentru/ la...-it* din structura supinului verbal, prezent doar în română: *de/ pentru/ la* citit etc.

2.1. Structuri de tipul: „prepoziţie + nominal"

2.1.1. Restricţii de caz[15] şi funcţii sintactice

Ca relatem intrapropoziţional, pe lângă dirijarea sensului textual-discursiv, prepoziţia impune regimul cazual specific joncţiunii, validând totodată şi funcţia sintactică a nominalului precedat. Pentru a prezenta rolul prepoziţiei/ locuţiunii prepoziţionale în evidenţierea poziţiei sintactice a nominalului însoţit (substantiv, pronume, adjectiv/ numeral substantivat ş.a. lexeme substantivate), vom recurge la un inventar de funcţii sintactice ale nominalului în caz prepoziţional (caz_3).

- **<u>Funcţii sintactice în Ac_3:</u>**

- nume predicativ: *Cartea este* **de medicină**./ *„[...] iarba pare* **de omăt**" *(Eminescu)*
- atribut substantival prepoziţional: *Cartea* **despre cei doi**[16] *este la dispoziţia cititorilor. /Pe mulţi dintre noi ne caracterizează grija* **faţă de părinţi**.
- atribut pronominal prepoziţional: *Vestea* **de la el/ despre ai noştri** *ne-a bucurat./ Grija* **faţă de ai săi** *mă linişteşte./Şi* **dintre ei**[17] *şi-au manifestat nemulţumirea.*
- atribut apoziţional: *S-a supărat pe prietena*[18] *ei,* **pe Ela**.
- complement indirect[19]: *Mizez* **pe reuşita** *la examen./Este atent* **faţă de părinţi.**/*E furioasă* **pe toţi**, *şi prieteni, şi duşmani.*

<u>Notă</u>. În structuri de tipul: *L-am cunoscut <u>pe antrenor</u>*. – reamintim că „pe" nu este prepoziţie, ci morfem intraacuzatival, marcator al genului personal (*pe antrenor* = complement direct, Ac_1).

---

[13] Le discutăm pe parcursul acestui studiu destinat prepoziţiei.

[14] „*Gramaticalizarea,* fenomen manifestat în sistemul limbii (codul lingvistic), constă în transformarea elementelor lexicale în categorii funcţionale (mijloace lingvistice cu funcţie gramaticală; de ex: operatorii verbali, conectorii gramaticali, modalizatorii etc.)." (Luminiţa Chiorean, „Conectorii adverbiali. Practica analizei instrucţionale", în *Înspre şi dinspre Cluj. Contribuţii lingvistice. Omagiu prof. G.G. Neamţu la 70 de ani,* coord. Ionuţ Pomian, editor Nicolae Mocanu, Editura Scriptor şi Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, p.

[15] Vezi paragraful 1.1. *criteriul formal şi regimul cazual*.

[16] „Cei doi" =numeral substantivat, Ac_3.

[17] Subiect subînţeles: „unii/ mulţi/ puţini/ câţiva", pronume nehotărât simplu/ compus [sau „cinci/ şaisprezece" , numeral substantivat], regent al atributului proponominal prepoziţional „dintre ei".

[18] Interpretare: pe prietena=complement indirect (regent: verb reflexiv „*a se supăra* pe cineva")

[19] Complement prepoziţional, în GALR; GBLR.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

- predicativ suplimentar: *Cartea nu o consider* **de critică literară.**[20]
- complement de agent: *Felicitată* **de prieteni/de aceia/de ai tăi/de fiecare** *dintre noi, ea spera să fie recunoscută în domeniu./Bătut* **de soartă**, *se izolă de toţi.*
- complement circumstanţial de mod: *Te ascultă* **cu atenţie.**[21]*/Scrie* **fără chef.**
- complement circumstanţial de mod comparativ: *Consumă* **cât un spart.**
- complement circumstanţial de loc: *El locuieşte* **vizavi de facultate**.
- complement circumstanţial de timp: *Vin* **după ore.**/*A ajuns* **odată cu maşina** *lor.*
- complement circumstanţial de scop: *A mers la el* **pentru cărţile** *de gramatică./Am vorbit* **spre binele** *vostru.*
- complement circumstanţial de cauză: *Spitalul e închis* **pentru epidemie./În lipsă de înţelegere**, *va demisiona.*
- complement circumstanţial concesiv: **Cu** *tot* **regretul**, *nu pot onora solicitarea.*
- complement circumstanţial consecutiv: *L-a speriat* **de moarte.**[22]*/Se-nţeleg* **de minune**.
- complement circumstanţial condiţional: **În caz de pericol**, *trage alarma!*
- complement circumstanţial instrumental: *Nu mai scriu lizibil* **cu stiloul**.
- complement circumstanţial sociativ: *Vin* **împreună cu Ela.**/*Vor sosi* **cu tot cu ei**.
- complement circumstanţial de relaţie: **De loc** *e din Cluj-Napoca./Discutăm* **în legătură cu plecarea./La treabă**, *e spirt./***De frate**, *frate să-mi fii!*
- complement circumstanţial de excepţie: *Nu bea* **decât suc./În afară de ceai**, *nu bea nimic.*
- complement circumstanţial opoziţional: **În loc de supă**, *mănâncă dulciuri.*
- complement circumstanţial cumulativ: **Pe lângă ceai**, *bea şi cafea.*

- **<u>Funcţii sintactice în G_3</u>:**

- nume predicativ: *E* **împotriva compromisului**.
- atribut substantival prepoziţional: *Vom învinge vreodată în bătălia* **împotriva cancerului**?/*Cartea* **din faţa copilului** *e a mea.*
- atribut pronominal prepoziţional: *Revolta* **asupra lor** *este inutilă.*
- atribut apoziţional: **Şi-a revărsat furia asupra Anei, [adică] asupra prietenei**.
- predicativ suplimentar: *Intervenţia, i-o consider* **în afara situaţiei** *în discuţie.*
- complement indirect[23]: *S-a năpustit* **asupra adversarului**.
- complement circumstanţial de mod: *El a fost recompensat* **pe măsura aşteptărilor.**
- complement circumstanţial de loc: *Maşina e parcată* **în spatele casei.**
- complement circumstanţial de timp: *A vegheat-o* **pe timpul nopţii/în cursul zilei.**
- complement circumstanţial concesiv: *El a reuşit* **în ciuda aşteptărilor**.
- complement circumstanţial de scop: *El se pregăteşte* **în vederea examenelor**.
- complement circumstanţial condiţional: **În locul lui Radu**, *aş fi făcut la fel.*

[20] Apreciem că, în scurt timp, sintagma „critica literară" se va impune ca substantiv compus.
[21] Sintagma *„cu atenţie"*= prep + subst., fiindcă acceptă determinarea adjectivală: *„cu mare atenţie/ cu atenţie mărită"* etc. Nu este locuţiune adverbială.
[22] În unele gramatici, se analizează ca un complement de mod consecutiv, interpretare apropiată funcţiei cumulante.
[23] Complement prepoziţional, în GALR; GBLR.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

- complement circumstanțial de relație: *Am discutat* ***asupra planurilor*** *de viitor.*
- complement circumstanțial cumulativ: ***În afara ceaiului****, bea și cafea.*
- complement circumstanțial opozițional: ***În locul ceaiului****, bea cafea.*
- complement circumstanțial de relație: *Am discutat* ***în privința elevului*** *bolnav.*
- complement circumstanțial de excepție: ***În afara fructelor****, n-a mâncat nimic.*
- complement circumstanțial instrumental: *El a reușit* ***prin intermediul relațiilor****.*

- **Funcții sintactice în D_3:**

- nume predicativ: *Succesul vostru va fi* ***conform așteptărilor****.*
- predicativ suplimentar: *Succesul îl consider* ***conform așteptărilor****.*
- atribut substantival prepozițional: *Sosirea* ***conform orarului*** *a surprins-o.*
- atribut apozițional: *Datorită lui Vasile, adică* ***datorită prietenului*** *tău, ai reușit.*
- atribut pronominal prepozițional: *Rezultatele* ***grație lor****, prietenilor tăi, sunt vizibile.*
- complement circumstanțial de mod: *El acționează* ***potrivit planului****.*
- complement circumstanțial concesiv: ***Contrar așteptărilor****, și tot a reușit.*
- complement circumstanțial de cauză: ***Datorită neseriozității****, nu a promovat anul.*
- complement circumstanțial instrumental: *Noi am reușit* ***grație ajutorului*** *primit.*

2.1.2. Restricții de articulare

De obicei, substantivul însoțit de prepoziție este nearticulat (nu solicită obligatoriu prezența morfemelor determinării): *Merg la facultate. Mă îndrept spre casă*. Prepozițiile *de-a*, din structura locuțiunilor adverbiale, de tipul: *de-a baba oarba, de-a v-ați ascunselea, de-a vacanța* etc., respectiv prepoziția *cu* însoțită de un modificator, în structuri de tipul: *Îl sfătuiește cu calmul părintelui iubitor*. solicită prezența morfemelor determinării hotărâte pentru nominalul precedat de jonctiv. Aceeași restricție a determinării hotărâte este cerută și de prezența genului personal (Ac_1 cu „pe" morfem intraacuzatival), în structuri de tipul: *Am văzut-o pe colega.../ pe mama* etc.

2.1.3. Restricții de număr

Prezența obligatorie a nominalului plural este solicitată în construcțiile cu prepoziții cu sens *locativ, partitiv* sau *simetric,* de tipul: *dintre/ din, între*, printre; ex.: *emoțiile dintre ei; una din/ dintre cărțile tale; discuția dintre copil și mamă/ dintre cei doi*. Aceeași restricție se impune și în cazul morfemului partitiv *de* prezent în construcții de tipul: *un copil de-ai tăi/dintre ai tăi* (*copii*).

2.1.4. Restricții de rol tematic

Rolurile tematice sunt activate în special de prepozițiile lexicale; ex.: *A candidat doar* ***pentru prieteni.*** - Beneficiar; *Pisica este* ***în coș****.* – Locativ; *Cărarea trece* ***prin fața casei*** *ei.* – Parcurs; *Cartea e citită* ***de toți.*** – Experimentator; *S-a supărat* ***pe prietenul*** *tău.*(Ac_3)- Pacient; Ușa se deschide **cu cheia**. – Instrument; *Cămașa-i* ***în carouri*** – Descriptiv; *Invitația e făcută* ***din carton*** *mat.* – Compozit; etc.

În cazul prepozițiilor funcționale, rolul tematic se manifestă prin medierea verbului: *L-****a supărat*** *pe prietenul tău.* – rolul tematic Pacient este dirijat de verbul tranzitiv *a supăra* (*pe cineva...* Pacient), și nu de lexemul *pe*, care nu este prepoziție, ci morfem intraacuzatival($Ac_{1\ gen\ personal}$) – o prepoziție gramaticalizată (conversiune).

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

Interesante, nu doar în analiza gramaticală, ci mai ales în gramatica normativă, sunt prepoziţiile care activează rolul semantic stimulat de regentul verbal sau adjectival, ca în structurile: *Colaborez* ***cu colegii***! – Comitativ (*a colabora cu*); *Militează* ***pentru drepturile*** *angajaţilor.* – Rezultativ (*a milita pentru*); *Mi-am amintit* ***de mama***. - Perceptiv (*a-şi aminti de...*) etc.

2.2. Structuri de tipul: „prepoziţie + adjectiv"

2.2.1. Restricţii de caz şi rol tematic. Funcţii sintactice

Structurile „prepoziţie + adjectiv" prezintă două variante: cu *adjectiv substantivat (A)*, respectiv cu *adjectiv posesiv (B).*

A. Structuri de tipul: „prepoziţie + adjectiv substantivat/adjectiv"

Exemple:

a) ***De harnică****, nimeni n-o întrece.*(C.circ. de relaţie, în Ac_3) →*De [femeie] harnică, ...*

b) *A luat-o* ***de corectă***. (CPO, în Ac_3) →*… de [lucrare] corectă.*

c) ***Din galben****, s-a făcut gri.* (CPrep, în Ac 3) →*Din [carton] galben,…*

d) Se îndrăgostea de toţi, şi ***de răi****, şi* ***de buni***. (Apoziţie subst., în Ac_3) →*de [oameni] răi, de [oameni] buni.*

e) *O ştiu* ***de mică***. (Np, Ac_2 în constr. temporală) →*… de [când era] mică. -*

f) Plânge ***de furioasă***. (Np, Ac_2 în constr. cauzală) →*… [cât] de furioasă [este].* -

Adjectivul nu are flexiune proprie, ci, prin acord cu nominalul precedat, preia categoriile gramaticale ale acestuia de gen, număr şi caz. În exemplele *a-d*, prepoziţiile „de" şi „din" impun un regim cazual nu adjectivelor, ci substantivelor prezente în inferenţele derivate evidenţiate (structuri iniţiale sau de adâncime). Astfel, prin conversiune, adjectivele devin substantive, preluând funcţia şi morfologia nominalului regent suprimat din construcţii derivate, de tipul: *Din carton galben* (CPrep în Ac_3 +Aadj în Ac_2), *s-a făcut gri* →*Din galben* (adjectiv substantivat, Asubst prep în Ac_3), *s-a făcut gri.*[24]

❖ **„De" – conector discursiv**[25]

În opinia noastră, nu acelaşi proces de gramaticalizare are loc în exemplele e-f, în care sunt active construcţii de tip circumstanţial „active" în structura de suprafaţă[26]. Astfel, enunţul e) derivă din structura de adâncime: *O ştiu de când era mică.* = în care avem o regentă şi o subordonată temporală, introdusă prin conectivul „de când" (adverb relativ de timp cu valoare de conjuncţie subordonatoare temporală precedată de prepoziţie). În structura de suprafaţă, se păstrează doar lexemul „de" cu sens temporal şi adjectivul „mică" (nume predicativ, în N_2, în subordonata temporală). Avem astfel: nume predicativ în construcţie circumstanţială de timp, exprimat prin adjectiv, N_2 + „de". Aici, lexemul „de" este mai mult decât jonctiv: are şi funcţie pragmatică. Lexemul „de" din exemplele e-f este conector (sau marcator) discursiv temporal în e): *O ştiu de [când era] mică* (*de mică* =

[24] Cf G.G.Neamţu, „Observaţii pe marginea grupării „prepoziţie + adjectiv" în română", în *Studii şi aticole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014, pp. 289-296.

[25] Alte tipuri de prepoziţie funcţională cu statut de conector sau marcator discursiv vor fi interpretate în partea a doua a studiului destinat analizei gramaticale şi pragmastilistice a prepoziţiei (publicarea în nr.urm.)

[26] Cf Luminiţa Chiorean, „Analiza gramaticală a construcţiilor circumstanţiale", în *Studia Universitatis Petru Maior. Philologia,* Ed UPM, 2004, pp. 46-61.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

marcator discursiv temporal + adjectiv, N2/Np în construcţie circumstanţială de timp), respectiv „de" marcator discursiv cauzal în f): *Plânge [cât] de furioasă [este].* (*de furioasă* = marcator discursiv cauzal al construcţiei circumstanţiale de cauză + adjectiv, N2/Np)

B. Structuri de tipul: „prepoziţie + adjectiv posesiv"

Exemple:

g) ***Despre ai noştri*** *studenţi, numai de bine!* – prep. compusă, sens de relaţie (impune cazul Ac_3 subst. *studenţi*, pe care-l precedă) + Aadj/ adjectiv posesiv, Ac_2 (acord cu regentul nominal „studenţi"); prezenţa morfemului actualizator posesiv („ai") se explică prin topica inversă a adjunctului faţă de termenul regent.

h) *Era* ***împotriva mea.*** – Np/ adjectiv posesiv, Ac_2 + conector discursiv.

❖ **„Împotriva" – conector discursiv**

Lexemul „împotriva" nu mai are asupra cui să exercite restricţia cazului prepoziţional G_3, odată ce este suprimat substantivul; aici, „*împotriva opiniei/ persoanei/ ideilor mele*". Din inferenţa propusă ca reconstituire a „activităţii" nominale, remarcăm acordul adjectivului posesiv cu nominalul regent, într-un G_2 (caz acordat): „mele", şi nu forma „mea" din paradigma posesivului, pers. I, sg., este omonimă pentru cazurile N_2/ Ac_2, cum apare în exemplul iniţial (h). Prin urmare, în enunţul: *Era împotriva mea.* – secvenţa evidenţiată se analizează astfel: nume predicativ, exprimat prin adjectiv posesiv („mea" substituie doar ideea de posesor) în Ac_2 (caz acordat), fiind este exclusă „asocierea" nominativului cu un caz prepoziţional + *conector sau marcator discursiv „împotriva", cu sens de adversitate (opoziţional).*

2.2.2. Restricţii de număr şi gen

Aceste restricţii sunt date fie prin preluarea desinenţelor specifice clasemelor nominalului în urma procesului de gramaticalizare (a) sau prin acordul adjectivului cu substantivul regent exprimat (b), fie reluarea acestor informaţii prin recunoaşterea poziţiei sintactice (iniţiale) din structura derivată (c).

Exemple:

a) ***De harnică****, nimeni n-o întrece.* - *de harnică* = complement circ. de relaţie, exprimat prin adjectiv substantivat, fem., sg., Ac_3 + prep. funcţională

b) *Despre* ***ai mei*** *studenţi, numai de bine! – ai mei* = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv posesiv, substituie un posesor – pers. I, sg - şi se acordă în gen, nr., caz cu subst. determinat *studenţi* – masc., plr., Ac_2 (topica inversă)

c) *Plânge* ***de fericită.*** *– de fericită = nume predicativ, exprimat prin adjectiv, fem., sg., N_2 în construcţie circ. de cauză* (+ *„de"* marcator discursiv cauzal)

2.3. Structuri de tipul: „prepoziţie + adverb/ semiadverb"[27]

În structurile de acest tip sunt prezente jonctive funcţionale (cu sens scalar sau vide semantic). Unele însă îşi pot manifesta rolul pragmatic (cum ar fi restrictivul „până"etc.)

[27] Apreciem că, în orgamizarea enunţului, sunt prezente patru tipuri sintactice, şi anume: grup nominal, grup adjectival, grup verbal şi grup adevrbial, grupuri generatoare a celor patru tipare structurante manifestate în limbă: substantiv, adjectiv, verb şi adverb. Grupul prepoziţional, evidenţiat în GALR şi GBLR, îl considerăm varianta a grupului nominal cu centru substantiv sau pronume în caz relaţional (prepoziţional – caz_3), asemenea variantei cu pronume: „grup nominal cu centru pronominal".

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

A. Structuri de tipul: „prepoziţie + adverb”

Exemple:

a) cu sens locativ: *Ia-ţi-o* ***de aici!*** / *A plecat* ***pe undeva***. – compl. circ. de loc/ adverb de loc + jonctiv (prepoziţie)funcţional (ă)
b) cu sens descriptiv: *Camera* ***de sus*** *e destinată bibliotecii*. – atr. adverbial/ adverb de loc + jonctiv funcţional
c) cu sens temporal: *A plecat* ***de ieri.*** – compl. circ. de timp/ adverb de timp + jonctiv funcţional
d) cu sens temporal: *Stă* ***până mâine***. – compl. circ. timp/ adverb de timp + conector discursiv temporal

❖ **„Până mai/ aproape”** etc. **– conectori discursivi**[28]

În structuri cu adverbe precedate de lexeme precum: „*până mai/ aproape*...”, termenii evidenţiaţi nu sunt prepoziţii, chiar dacă au rol de jonctiv între adverb şi verbul regent, ci sunt conectori discursivi: „până” e un discursiv adverbial limitativ sau restrictiv, ce poate activa unul din rolurile tematice: Sursă, Locativ, Ţintă, Parcurs, Temporal; al doilea, de aproximaţie. În exemplul: *Stătea până mai să adoarmă cu capul pe carte.* – cele două lexeme cu rol discursiv preiau şi un rol funcţional de conjuncţie subordonatoare temporală. Discursivul adverbial „până” se combină deseori cu un substantiv (pronume; numeral; verb) care are deja o prepoziţie, ocupând prima poziţie: *până la mine, până pe deal, până sub cetate* etc. sau *cu adverbe: până mâine, până acolo, până departe* etc.

B. Structuri de tipul: „semiadverb + prepoziţie”

e) *A ajuns în jur* ***de*** *ora 10. Vorbea cam* ***cu*** *greutate. Du-te mai* ***la marginea*** *băncii!*

Deseori, pentru evidenţierea sensului textual pot interveni şi conectori discursivi adverbiali de tipul: *şi, nici, chiar, tot, doar, numai* etc. Exemple: *Si* ***pe la*** *tine a trecut./ A venit chiar* ***la*** *tine.*

Concluzii

Prepoziţia e un relatem complex, care-şi pune amprenta atât intrapropoziţional prin regimul cazual (prepoziţii lexicale şi semilexicale) impus nominalului pe care-l însoţeşte, cât şi la nivelul text-discursului, prin rolul de marcator discursiv (prepoziţii funcţionale şi semilexicale). Tipurile de structuri cu prepoziţie descrise în această primă parte a studiului constituie repere pentru următorul articol privitor la *dificultăţile din practica analizei gramaticale a prepoziţiei* în vederea rezolvării aspectelor controversate prezente în actele de limbaj.

Bibliografie

*** „Prepoziţia” în *Gramatica limbii române. I Cuvântul* – GALR. I, coord. Valeria Guţu Romalo, Editura Academiei române, Bucureşti, 2005, pp. 607-630.

[28] Cf Luminiţa Chiorean, „Conectorii adverbiali. Practica analizei instrucţionale”, în *Înspre şi dinspre Cluj. Contribuţii lingvistice. Omagiu prof. G.G. Neamţu la 70 de ani,* coord. Ionuţ Pomian, editor Nicolae Mocanu, Editura Scriptor şi Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, pp.124-136.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

*** „Conectori sintactici şi tipuri de relaţii. Prepoziţia şi grupul prepoziţional (Gprep)", în *Gramatica de bază a limbii române* – GBLR, coord. Gabriela Pană Dindelegan, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010, pp. 321-330.
CHIOREAN, Luminiţa, „Analiza gramaticală a construcţiilor circumstanţiale", în *Studia Universitatis „Petru Maior". Philologia*, nr. 3, Editura Universităţii „Petru Maior" din Tg. Mureş, 2004, pp. 46-61.
CHIOREAN, Luminiţa, *Limba română contemporană.* Pentru uzul studenţilor, Editura Universităţii „Petru Maior" din Tg. Mureş, 2006.
CHIOREAN, Luminiţa, „Conectorii adverbiali. Practica analizei instrucţionale", în *Înspre şi dinspre Cluj. Contribuţii lingvistice. Omagiu prof. G.G. Neamţu la 70 de ani,* coord. Ionuţ Pomian, editor Nicolae Mocanu, Editura Scriptor şi Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, pp.124-136.
COTEANU, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
DRAŞOVEANU, D. D., *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.
FELECAN, Daiana „Prepoziţia – valori funcţionale", în vol. *Mioara Avram in memoriam*, coord. Silvia Pitiriciu, Editura Sitech, Craiova, 2015, pp. 121-130.
GUŢU ROMALO, Valeria, *Corectitudine şi greşeală (Limba română de azi)*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
NEAMŢU, G.G., „T27. Prepoziţie – impune caz/ nu impune caz" ...– ...„T33. Locuţiuni prepoziţionale/ locuţiuni conjuncţionale", în *Teoria şi practica analizei gramaticale - distincţii şi ... distincţii*, Paralela 45, Piteşti, 2007, pp. 136-159.
NEAMŢU, G.G. „Observaţii pe marginea grupării „prepoziţie + adjectiv" în română", în *Studii şi articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014, pp. 289-296.
PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, DRAGOMIRESCU, Adina, NEDELCU, Isabela, „Prepoziţia şi grupul prepoziţional", în vol. *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice şi exerciţii*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010, pp. 197-207.
PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, „Gramatica formelor omonime „a", în vol. *Înspre şi dinspre Cluj. Contribuţii lingvistice. Omagiu prof. G.G. Neamţu la 70 de ani,* coord. Ionuţ Pomian, editor Nicolae Mocanu, Editura Scriptor şi Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, pp. 497-507.
RUS, Maria-Laura, „Valori ale supinului", în *Studia Universitatis „Petru Maior". Philologia*, nr.4, Editura Universităţii „Petru Maior" din Tg. Mureş, 2005, pp.125-132.

BDD-A25473 © 2016 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)